

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2016

EACNAMAÍOCHT BHAILE – EOLAÍOCH AGUS SÓISIALTA

GNÁTHLEIBHÉAL

STAMPA AN IONAIID

DÉ CÉADAOIN, 8 MEITHEAMH – TRÁTHNÓNA, 2.00 go dtí 4.30

280/320 MARC

Treoracha d'Iarrthóirí

- Roinn A** Tá **dhá cheist déag** sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **deich** gceist ar bith a fhreagairt.
Tá **6** marc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh ar an scrúdpháipéar.
- Roinn B** Tá **cúig** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **Ceist 1** agus **dhá cheist** ar bith eile a fhreagairt.
Tá **80** marc ag gabháil le **Ceist 1**.
Tá **50** marc an ceann ag gabháil leis na **Ceisteanna 2, 3, 4 agus 5**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.
- Roinn C** Tá **trí** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **ceist amháin** ar ábhar roghnach a fhreagairt, ar a n-áirítear **cuid (a)** den cheist sin mar aon le **cuid (b)** nó **cuid (c)**.
Iarrthóirí a chuir isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh a scrúdaithe, is í Ceist 2 amháin as an roinn seo a gceadaítear dóibh tabhairt fúithi.
Tá **80** marc an ceann ag gabháil leis na hábhair roghnacha **1** agus **3**.
Tá **40** marc ag gabháil le hábhar roghnach **2**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.

Ní mór duit do scrúdpháipéar a thabhairt ar ais le do fhreagarleabhar ag deireadh an scrúdaithe.

Roinn A

Freagair deich gceist ar bith as an roinn seo.
Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh.

1. Cuir in iúl le tic (✓) cé acu fíor **nó** bréagach atá **gach** ceann de na ráitis seo a leanas. (6)

	Fíor	Bréagach
Is í próitéin an t-aon chothaitheach ina bhfuil nítrigin.		
Stóráiltear farasbarr próitéine mar fhíochán saille.		
Tá próitéin riachtanach d'fhás chealla an choirp.		

2. Tabhair foinse **amháin** de **gach** ceann de na carbaihiodráití seo a leanas sa réim bia. (6)

Carbaihiodráit	Foinse sa réim bia
Siúcra	
Stáirse	
Snáithín	

3. Luaigh **dhá** fheidhm atá ag Vitimín A. (6)

- (i) _____
(ii) _____

Ainmnigh **dhá** fhoinsé mhaithe de Vitimín A sa réim bia.

- (i) _____ (ii) _____

4. Liostaigh **trí** thoisce a mbíonn tionchar acu ar na riachtanais fuinnimh a bhíonn ag déagóirí. (6)

- (i) _____
(ii) _____
(iii) _____

5. Ainmnigh **dhá** chothaitheach atá riachtanach san aiste bia chun an t-oistéapóris a sheachaint. (6)

(i) _____ (ii) _____

Luaigh athrú **amháin** ar stíl mhaireachtála duine a chuirfeadh feabhas ar shláinte na gcánmh.

6. Bain úsáid as na focail ar an liosta thíos chun na ráitis seo a leanas faoin gcáis a chríochnú. (6)

gruth, aigéad luchtach, reinin

Nuair a bhíonn cáis á táirgeadh cuirtear saothrán le bainne chun an luchtós a athrú

ina _____. Athraíonn an einsím _____ caiséinigin

ina cáiséin. Ligtear don mheascán suí ar feadh 30 nóiméad agus deighltear é

ina _____ agus ina mheadhg.

7. Cuir in iúl le tic (✓) cé acu fíor **nó** bréagach atá **gach** ceann de na ráitis seo a leanas. (6)

	Fíor	Bréagach
Má dhéantar bia a mhear-reo ag -25°C cruthaítear criostail bheaga oighir laistigh de chealla an bhia.		
Is bianna oiriúnacha iad bananaí agus leitís lena reo.		
Déantar glasraí a bhánú sula reoítear iad leis na heinsímí a scriosadh.		

8. Tabhair **dhá** shampla de ghlasraí i **ngach** ceann de na haicmí seo a leanas. (6)

Aicmí	Sampla 1	Sampla 2
Glasraí piseánacha		
Glasraí fréimhe		
Glasraí glasa		

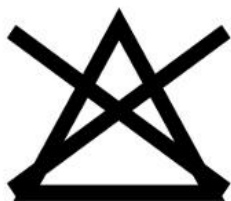
9. Mínigh an téarma *pá comhlán*. (6)

Ainmnigh **dhá** asbhaint éigeantacha a bhaintear as pá comhlán.

(i) _____ (ii) _____

10. Cén t-eolas a thugann **gach** ceann de na siombailí cúram fabraice seo a leanas don tomhaltóir? (6)

11. Cuir in iúl le tic (✓) cé acu mótar **nó** eilimint atá ag ceann de na fearais tí seo a leanas. (6)

Fearas tí	Eilimint	Mótar
Citeal		
Próiseálaí bia		
Tóstaer		

12. Ainmnigh **dhá** fhoinse d'fhuinneamh in-athnuaite. (6)

(i) _____ (ii) _____

Mínigh an buntáiste don timpeallacht a bhaineann le fuinneamh in-athnuaite.

Roinn B

Freagair Ceist 1 agus dhá cheist ar bith eile as an roinn seo.

Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1. Tá 50 marc an ceann ag gabháil leis na Ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

1. ‘Tá droch-chlú ar an tsail sháithithe le blianta beaga anuas, ach b’fhéidir nach bhfuil sin tuillte ar fad aici. Is cosúil nach n-ardaíonn bianna mar an bainne, ina bhfuil cuid mhór Aigéad Sailleach Sáithithe agus cuid mhór cailciam, an colaistéaról go leibhéal díobhálach.’

(Paula Mee, *The Irish Times*, Iúil 2015)

Sa tábla thíos taispeántar an cion cothaitheach de dhá bhéile réamhullmhaithe.

Béile réamhullmhaithe	Comhábhair	Eolas Cothaithe (in aghaidh gach cion)
Pióg Iascaire	Prátaí, trosc, uachtar, bainne, im, cáis, oinniún, piseanna, salann.	Fuinneamh 392 kcal
		Saill 18.4 g
		Carbaihidráití 37.9 g
		Snáithín 3.1 g
		Próitéin 17.2 g
		Salann 1.9 g
Curaí sicín agus rís	Rís bhán, sicín, úll, oinniún, púdar curáí, gairleog, purée trátaí, plúr, salann.	Fuinneamh 524 kcal
		Saill 8.0 g
		Carbaihidráití 88.0 g
		Snáithín 4.8 g
		Próitéin 22.0 g
		Salann 1.7 g

- (a) Agus tú ag baint úsáide as an eolas sa tábla thuas, luaigh cé acu ceann de na béilí réamhullmhaithe a mholfá do dhuine óg a ghlacann páirt i gcúrsaí spóirt. Mínigh **trí** chúis le do rogha. (20)
- (b) Tabhair cuntas ar lipídí (sailte) faoi **gach** ceann de na ceannteidil seo a leanas:
- aicmiú
 - feidhmeanna sa chorp
 - foinsí sa réim bia. (28)
- (c) Tabhair breac-chuntas ar **thrí** shlí inar féidir le duine a (h)iontógáil saille a laghdú. (12)
- (d) Pléigh **ceithre** shlí inar féidir le tomhaltóirí a aireach ar an timpeallacht agus iad ag siopadóireacht agus ag ceannach bia le haghaidh béilí don teaghlach. (20)

2. **‘Tá réim bia veigeatórach ar ceann de na rudaí is fearr a d’fhéadfá a chleachtadh ar mhaithe le do shláinte. Tá na cothaithe ar fad atá ag teastáil uait ar fáil go héasca i réim bia veigeatórach.’** *(Cumann Veigeatóirí na hÉireann, Iúil 2015)*
- (a) Pléigh **ceithre** chúis a dtosaíonn roinnt déagóirí ag cleachtadh réim bia veigeatórach. (20)
- (b) Agus tú ag cur na dtreoirínte reatha maidir le bia sláintiúil san áireamh, leag amach biachlár aon lae amháin (3 bhéile) do lucht-veigeatóir lena chinntiú go sásaítear a riachtanais chothaithe. (18)
- (c) Míneigh **trí** threoirínte ba chóir a leanúint nuair a bhíonn glasraí á n-ullmhú **agus** á gcócaráil le go gcoimeádfaí a oiread agus is féidir de na cothaithe. (12)
3. **‘Is an-mhargadh iad uibheacha. Tá siad éasca le cócaráil agus is comhábhar an-úsáideach iad i miasa milse agus i miasa neamh-mhílse araon.’** *(www.bordbia.ie)*
- (a) Déan cur síos **(i)** ar luach cothaitheach **agus (ii)** ar luach diaitéiteach na n-uibheacha. (20)
- (b) Tabhair breac-chuntas orthu seo:
- (i)** na tosca le cur san áireamh agus uibheacha á stóráil agat
- (ii)** na slite a dtéann teas i bhfeidhm ar uibheacha. (20)
- (c) Déan cur síos ar **dhá** mhír eolais do thomhaltóirí a bhíonn le fáil ar ubhchartán (bosca). (10)

4. Is mac léinn í Saoirse atá sa chéad bhliain sa choláiste. Tá sí ar shiúl ón mbaile agus tá teach á roinnt aici le beirt mhac léinn eile. Faigheann sí liúntas €220 gach seachtain chun íoc as a cuid costas go léir, cíós san áireamh, agus téann sí chuig an gcoláiste ar rothar.
- (a) Pléigh **ceithre** chúis ar chóir do Shaoirse buiséad a leagan amach. (20)
- (b) Leag amach plean sheachtainiúil buiséid a léiríonn conas ba chóir do Shaoirse a cuid airgid a roinnt amach le cinntiú go féidir léi íoc as a cuid riachtanas agus as a cuid teastálacha. (20)
- (c) Mol cuntas coigiltis oiriúnach **amháin** a mholfá do Shaoirse. Tabhair cúis **amháin** le do rogha. (10)
5. ‘De réir Thuarascáil Bhliantúil an Ard-Chláraitheora don bhliain 2014, cláraíodh tuairim is 22,033 pósadh sa bhliain sin, méadú 6.6% ar fhigiúr na bliana 2013.’
(Irish Independent, Iúil 2015)
- (a) Déan plé ar na cúiseanna a roghnaíonn a lán lánúineacha in Éirinn pósadh sa lá atá inniu ann. (15)
- (b) Pléigh **(i)** na cearta **agus (ii)** na freagrachtaí atá ag lánúin sa chaidreamh pósta. (20)
- (c) Ainmnigh rogha **amháin** atá ar fáil do lánúineacha a mbíonn deacrachtaí acu sa phósadh **agus** tabhair cuntas ar an rogha sin. (15)

Roinn C

Freagair ceist **amháin** as an roinn seo.

Iarrthóirí a chuir isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh a scrúdaithe, is í Ceist 2 **amháin** as an roinn seo a gceadaítear dóibh tabhairt fúithi.

Ábhar Roghnach 1 – Dearadh agus Bainistíocht Tí (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 1(a) agus 1(b) **nó** 1(c) a fhreagairt.

- 1.(a) Ní mór machnamh agus pleanáil chúramach a dhéanamh nuair a bhíonn cistin á dearadh. Taispeántar leagan amach cistine sa léaráid thíos.

(www.buzhomedesign.com)

- (i) Déan measúnú ar oiriúnacht na cistine do lánúin a bhfuil beirt leanaí óga acu faoi **gach** ceann de na ceanteidil seo a leanas:
- oiriúnacht d'úsáid an teaghlaigh
 - an t-aerú
 - an eirgeanamaíocht (an triantán oibre). (20)
- (ii) Pléigh **trí** thoisce ba chóir a chur san áireamh nuair a bhíonn téamh á roghnú don chistin. (15)
- (iii) Mol **trí** shlí le feabhas a chur ar éifeachtúlacht fuinnimh cistine. (15)

agus

- 1.(b) Líonann an t-urlár cuid mhaith d'achar dromchla seomra ar bith agus, ar an ábhar sin, bíonn tionchar ar leith aige ar chuma iomlán an tseomra.

- (i) Tabhair cuntas ar **cheithre** thoisce ba chóir a chur san áireamh nuair a bhíonn clúdaigh urláir á roghnú do theach teaghlaigh. (20)
- (ii) Mol cineál **amháin** clúdaigh urláir atá oiriúnach do sheomra folctha do theaghlach. Luaigh **dhá** airí den chlúdach urláir a roghnaíonn tú. (10)

nó

- 1.(c) Tá níos lú daoine in ann a dteach féin a cheannach sa lá atá inniu ann.

- (i) Mínigh cén fáth a bhfuil ardú tagtha ar an méid a chosnaíonn sé áit chónaithe a fháil ar cíos i gceantair uirbeacha. (12)
- (ii) Ainmnigh áit chónaithe atá oiriúnach do **gach** duine díobh seo a leanas:
- (a) mac léinn coláiste (b) duine beagluaineachta (*reduced mobility*) agus (c) lánúin aosta.

Tabhair cúis **amháin** le do rogha i **ngach** cás. (18)

Ábhar Roghnach 2 – Teicstílí, Faisean agus Dearadh (40 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 2(a) agus 2(b) nó 2(c) a fhreagairt.

2.(a) Níl rud ar bith in ann tú a ullmhú go hiomlán don saol i do chéad phost in oifig.

(www.pinterest.com)

(i) Déan trácht ar oiriúnacht na gcultacha oifige a thaispeántar thuas. Déan tagairt dóibh seo:

- feidhm
- compord
- taitneamh aeistéitiúil.

(18)

(ii) Mol fabraic **amháin** atá oiriúnach do sheaicéad na culaithe agus tabhair cúis le do rogha.

(7)

agus

2.(b) Tá níos mó buntáistí ag fabraicí nádúrtha ná mar atá ag fabraicí sintéiseacha.

(i) Scríobh próifil d'fhabraic nádúrtha faoi **gach** ceann de na ceannteidil seo a leanas:

- táirgeadh snáithíní
- an chaoi a ndéantar an fhabraic.

(9)

(ii) Tabhair **dhá** bhuntáiste a bhaineann le snáithíní / fabraic nádúrtha a úsáid in éadach.

(6)

nó

2.(c) 'Is aoibhinn liom cúrsaí faisin. Measaim go bhfuil cúrsaí faisin fíorthábhachtach mar gur trí mheán cúrsaí faisin a chuireann tú tú féin i láthair an domhain.'

(*Emma Watson, Aibreán 2015*)

(i) Mínigh conas a bhíonn tionchar ag na meáin chumarsáide ar an rogha éadaí a chaitheann déagóirí.

(9)

(ii) Pléigh an t-ionchur a bhíonn ag bróga nua-aimseartha sna nósanna faisin reatha.

(6)

Ábhar Roghnach 3 – Staidéar Sóisialta (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 3(a) agus 3(b) nó 3(c) a fhreagairt.

3.(a) Bíonn tionchar díreach ag an obair ar acmhainní mar am agus airgead agus bíonn tionchar aici ar an méid den dá acmhainn sin a bhíonn ar fáil do shaol an teaghlaigh.

(i) Míniú **gach** ceann díobh seo a leanas:

- obair íoctha
- obair neamhíoctha
- obair dheonach. (18)

(ii) Pléigh na buntáistí **agus** na míbhuntáistí a bhaineann le mic léinn a bheith ag obair i bhfostaíocht pháirtaimseartha. (20)

(iii) Conas a chosnaíonn an tAcht um Chosaint Daoine Óga (Fostaíocht), 1996, daoine óga sa lucht saothair? (12)

agus

3.(b) Tá méadú mór tagtha le déanaí ar líon na mac léinn lánfhásta a bhfuil iarratas á chur isteach acu ar ionaid ar chúrsaí sna coláistí tríú leibhéal.

(i) Pléigh **trí** chúis a bhfuil daoine fásta ag filleadh ar an oideachas. (18)

(ii) Ainmnigh tionscnamh **amháin** atá ar fáil do dhaoine fásta chun feabhas a chur ar a gcáilíochtaí oideachais, **agus** tabhair eolas faoi. (12)

nó

3.(c) Bíonn go leor daoine faoi strus de thoradh chúrsaí an tsaoil. Sin é an fáth a bhfuil caitheamh aimsire fíorthábhachtach chun dea-chothromaíocht idir obair agus stíl mhaireachtála a fhorbairt.

(i) Sainmhíniú *caitheamh aimsire*. (6)

(ii) Déan cur síos ar conas a bhíonn tionchar ag **gach** ceann díobh seo a leanas ar chaitheamh aimsire an teaghlaigh:

- aois
- gairm bheatha
- cultúr
- costas. (24)

Leathanach Bán